

дар, то такому ОПГ забезпечено поступовий перехід на більш високий ступінь організації виробництва.

Товарні господарства, використовуючи можливості, надані їм зовнішнім середовищем, у майбутньому можуть стати дрібними фермерськими господарствами, які використовують найману працю. Ці господарства навряд чи будуть діяти самостійно. Найшвидше, вони будуть вливатись у русло процесів кооперації та інтеграції, у відповідності з тенденціями, характерними для світового сільськогосподарського виробництва.

Таким чином, на даному етапі, ОПГ населення мають досить вагомі переваги, але функціонуючи в умовах постійних загроз з зовнішнього середовища, далеко не всі вони в майбутньому переступлять межу низько-товарного виробництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сосник А.С., Мельниченко Л.Д. Основы теории и практики менеджмента. Конспект лекцій. –К.: Україно-фінський інститут менеджмента и бизнеса, 1998. –с.216.
2. Гудзыкський О.Д. Менеджмент в системі агробізнесу. –К.: Урожай. – 1994. –с.120.
3. Губа М.И., Игнатюк И.К., Соловйов И.А. Рыночные отношения в АПК: маркетинг и методы управления. –М.: Изд-во МСХА, 1995. –с.280.
4. Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва/ За ред.П.Т.Саблука. –К.: ІАЕ, 1999. –532 с.

УДК: 334:477.72

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

А.С.МОХНЕНКО – пошукувач, Херсонський ДАУ

Економіка сучасного суспільства складається з багатьох різноманітних видів діяльності, які перетворюючись (під впливом реформ), створюють матеріальні та нематеріальні блага та цінності. Всі види діяльності у ринковій економіці здійснюються на основі взаємодії продуктивних сил та виробничих відносин. Одним із найбільш давніх видів діяльності є бізнес. Відносини бізнесу розвивалися паралельно з розвитком суспільства, розвитком економіки. Але сам термін “бізнес” увійшов в повсякденний обіг із зародженням та становленням капіталістичних виробничих відносин.

Західні економісти розробили цілий комплекс визначень бізнесу. Але всі ці визначення можна звести до одного: бізнес – це ведення справи; робота, яка направлена на створення матеріальних благ, цінностей; надання послуг; спосіб життя.

Українським економістом О.П.Кисельовим, який один із перших зробив і здійснив аналіз бізнесу в Україні, запропоновано таке визначення: “бізнес – це система діяльності, де організація виробництва товарів і послуг здійснюється тими, кому належать фактори виробництва; або бізнес є організація економічної діяльності на основі приватної власності з метою отримання прибутку. У такій системі не потрібні централізоване планування та координація економічної діяльності з боку державних інститутів. Все це замінює ринок та систему цін”.

У комплексі заходів щодо виходу з економічної кризи та здійснення переходу до регулюючого ринку особливе значення має створення та розвиток малого бізнесу. В минулому його роль недооцінювалася, і як економіко-правова категорія у вітчизняній економічній літературі не розглядалася зовсім. Малі підприємства вважалися неефективними, а основна роль в економіці надавалася великим промисловим формам (об'єднанням, комплексам). Перехід до регулюючого ринку змінив ставлення до малого бізнесу.

Для нормального формування ринкових відносин у нашій державі слід переймати позитивний досвід функціонування малих підприємств у державах із розвинутою економічною структурою. Хоча великі виробництва продовжують відігравати вирішальну роль у випуску основної товарної маси, необхідно використовувати та розвивати потенціал малих підприємств, перш за все у сфері обслуговування, (де в початковій формі він існував весь час), і як допоміжний фактор його треба застосовувати для промисловості, перш за все у випуску товарів масового споживання, а також у сферах легкої та харчової промисловості.

Виникнення та розвиток малих структур підвищує конкурентне середовище, ліквідує монополію у ціноутворенні, забезпечує демократизацію суспільства в цілому. У ринковій економіці важливе місце надається малим підприємствам, які протистоять монополіям і є економічним бар'єром для утримання зростання цін та насичення ринку різноманітними товарами та послугами.

Розвиток малого бізнесу в нашій країні є одним із найважливіших напрямів у здійсненні процесів роздержавлення та приватизації особливо під час проведення малої приватизації, що стає життєво важливим для економічного та соціального прогресу. Ця сфера повинна не тільки допомогти нашій державі у виході з кризи,

але й вирішити багато перспективних, прогресивних завдань розвитку ринкових відносин.

Для повноцінного та ефективного функціонування приватизованих малих підприємств необхідна зважена наукова та державна політика, яка б уособлювала у собі національну, соціальну та психологічну специфіку. Бо для нормального функціонування ринкової економіки необхідно мати багато нових, конкурентноспроможних виробничих одиниць.

Мале підприємство є не просто невеликим за чисельністю та обсягом продукції виробництвом, а нова, щойно народжена в Україні структура, яка може дати нове стимулювання процесу праці, процесу організації виробництва, забезпечити свободу вибору, створювати додаткові робочі місця, залучати вітчизняних та зарубіжних інвесторів, втілювати у життя інновації, розвивати нові галузі, підвищувати експортний потенціал.

Діюче законодавство України перш за все дозволило малим підприємствам розповсюджувати свою діяльність на всі галузі народного господарства на основі державної, колективної, приватної, змішаної та інших форм власності.

Але практична діяльність малих структур у взаємодії з об'єктами державної власності призвела до багатьох випадків порушення економічних інтересів держави та прямих форм переходу капіталів із державної сфери в приватну. Тому вищезгаданий вид або варіант розвитку малих структур є неприпустимий.

Малим виробництвом дозволяється здійснювати лише такі види діяльності, які узгоджені із законодавством України. Цей список усе більш розширюється та поступово включає в себе все нові та нові види. Обумовлене коло діяльності обмежується отриманням ліцензії, що є спробою захистити внутрішній ринок.

Виробничо-господарська діяльність об'єктів малого бізнесу має трійстий характер, основними ознаками якого вважаються:

1. Отримання прибутку від реалізації продукції та наданих послуг;
2. Збільшення розмірів прибутку і, відповідно, розмірів виробництва;
3. Задовольнення підприємницької та творчої активності, тобто самореалізація особистості підприємця.

Господарювання підприємств малого бізнесу має певні переваги в тому що:

- в основній своїй масі воно не вимагає значних капіталовкладень при створенні та функціонуванні;
- у своїй діяльності одразу ж орієнтується на виробництво конкретної продукції або надання послуг, ще недостатніх у цьому

- регіоні, або на республіканському рівні (інколи навіть можна говорити й про зовнішньоекономічну діяльність);
- характеризується простою процедурою створення, уніфікацією основних форм бухгалтерської та статистичної звітності, передбаченою можливістю швидкого переходу від одного виду діяльності до іншого або змогою розумного об'єднання кількох видів діяльності;
 - динамічність організаційної форми напрямку залежить від змін потреб ринку та вимагає мінімальні строки перебудови;
 - має високий та конкретний рівень залежності заробітної платні працюючих від кінцевого результату праці;
 - містить у собі необмежені можливості підвищення продуктивності та інтенсивності праці;
 - враховує у своїй діяльності специфіку місцевих трудових ресурсів і можливості її диверсифікаційного застосування;
 - використовує у своїй роботі найбільш прості форми планування, здебільшого поточні;
 - має додаткову можливість у зниженні вартості готової продукції, як робіт, так і послуг, за рахунок скорочень витрат виробництва;
 - характеризується більш високим ступенем згуртованості колективу, оскільки атмосферу вузького кола спілкування підтримують люди з однаковою цілеспрямованістю;
 - має більш високі можливості соціального захисту своїх співробітників;
 - масове зростання малого бізнесу викликає автоматичне зростання інфраструктури, яка їх обслуговує;
 - підтримує високий стандарт професіоналізму і таке інше.

Але незважаючи на певні переваги, малий бізнес є більш слабким, більш вразливим, ніж великий бізнес. Так, навіть, у державах із високим рівнем економічного розвитку та стабілізованою економікою щорічно припиняють свою діяльність 15 – 20% малих фірм. Натомість їх місце не залишається порожнім, одразу ж їм на зміну приходять нові й нові структури. Ця особливість породжена самою природою та характером дрібної підприємницької діяльності. Тут основний вплив здійснюють такі фактори як моноорієнтація у виробничому процесі (один вид послуг, один вид продукції); залежність від зовнішніх факторів (один покупець) та від особистих обставин; відсутність допоміжних служб (планових, маркетингових, рекламних, транспортних) або вузьких висококваліфікованих спеціалістів.

Ось чому виживання малих фірм значною мірою залежить від державного та місцевого фонду, який необхідно створити. Чинниками такого фонду є і розвинута інфраструктура, і чисельні організації, бюро, служби, центри, які задовольняють потреби починаючих та діючих підприємств. До них відносяться ще й економічні, бухгалтерські, фінансові, юридичні та технічні консультації; спеціальна підготовка кадрів; оренда приміщень; прокат та лізинг обладнання; отримання кредитів тощо.

Підсумовуючи вищезгадане, ми доводимо, що навіть незначний поштовх у розвитку малого бізнесу призводить до процесу, який ніколи не припиняється, а саме: виникнення нових структур та фірм.

Виникнення малого бізнесу в Україні, як значної сили, пов'язане з періодом перебудови. На нього покладалися, перш за все, надії на створення могутнього конкурентного прошарку порівняно до державних підприємств. На початку перебудови нашого суспільства кооперативи та підприємства малого бізнесу фактично не обкладалися податками, отримували державні кредити (фактично безпроцентні), відкривалися при державних структурах і перекачували звідти дефіцитні товари, ресурси, технічне обладнання. Активно проходив процес початкового накопичення капіталу за рахунок поділу державної власності (в минулому всенародної). Усе це проходило в часи складних політичних змін в Україні, і політика отримала перевагу над економікою. Економічні інтереси нашої держави відійшли на другий план.

Подальша економічна політика стосовно малого бізнесу набула протилежного характеру, перш за все це відбувалося у сфері оподаткування: великі податки, ускладнене ведення бухгалтерської звітності, чисельні зміни у ставках змушували підприємства приховувати свій прибуток, а частину своєї діяльності переводити у тіньову економіку.

Нині створено правову базу регулювання економічних та правових взаємовідносин малого бізнесу, яка містить понад 30 законів (в Японії, наприклад, понад 60 законів виконують аналогічну функцію). Основні з них є:

- Закон України "Про підприємства в Україні";
- Закон "Про підприємництво";
- Закон України "Про державну підтримку малого підприємництва";
- Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні";
- Закон "Про банкрутство";
- Закон України "Про господарські товариства";

- Закон “Про власність”;
- Закон України “Про лізинг”;
- Закон України “Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб’єктів малого підприємництва” та інші.

Не дивлячись на нібито існуючий державний захист малого підприємства, воно зараз знаходиться у важкому, можна навіть сказати скрутному становищі.

Діяльність малого бізнесу в Україні у середині 90-х років характеризується такими статистичними даними:

- Діяло 79827 малих підприємств, 5972 кооперативів, приватизовано 11500 підприємств;
- Переважаюча форма власності – приватна (52,3%), колективна (43,3%);
- Переважаючий вид діяльності – торгівля та громадське харчування (42,4%), промисловість (16,2%), будівництво (14,6%), транспорт (2,4%) і таке інше;
- Малими підприємствами отримано прибуток у розмірі 317,23 млрд. грн.

На думку ведучих спеціалістів державного апарату та податкових інспекцій, реально отримані прибутки підприємствами малого бізнесу як мінімум на порядок вище, що пояснюється не налаштованою системою оподаткування, підвищенням ставки податків, відсутністю чіткої нормативної бази.

Основна маса підприємств малого бізнесу, особливо знову утворених, діють у сфері торгівлі, громадського харчування та надання посередницьких послуг, крім того відбувається перехід їх з промисловості та будівництва. Майже всі малі підприємства реєструються як багатопрофільні та обирають той вид діяльності, який є найбільш прибутковим.

Економічна система будь-якого суспільства – це цілісна сукупність різноманітних видів діяльності, функціонування різних виробництв, наслідком чого є створення матеріального добробуту та надання послуг, їх використання та споживання. Все це здійснюється у тісній взаємодії виробничих сил та виробничих відносин.

Неможливо зрозуміти сучасний розвиток ринкового господарства, не вивчаючи його основних діючих осіб та процесів, які відбуваються у даному середовищі, тобто, не вивчаючи діяльності фірм (для нашої економічної літератури більш характерним є термін “підприємство”). Дрібні, середні, спеціалізовані фірми та компанії мають глибоко специфічне для них функціональне навантаження.

Багато проблем та труднощів породжені відсталістю суспільних відносин. Тут перше місце посідає архаїчна структура вироб-

ництва, господарювання монопольного, великого виробництва. Саме малий бізнес, який зароджується та діє у багатьох сучасних інноваційних напрямках, формує нові виробництва, нові галузі народногосподарського комплексу. На нашу думку, процес становлення малого бізнесу повинен викликати новий розподіл праці, відповідно якого малий бізнес буде спеціалізуватися на розробках нових напрямів НТП, а великий – займатися масовим випуском продукції.

Таким чином, малий бізнес повинен стати чинником, каталізатором у формуванні нових суспільних відносин, нового ідеологічного єднання нації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безверхая О.В. Малый и средний бизнес города.//Негоциант. –1997. – №29. –С.5-6.
2. Боголюб Р., Карич И. Характеристики и значения малого бизнеса//Экономика, закон, рынок. –1994. –№4. –С.27-29.
3. Варнальный З.С. Стан та особливості розвитку малого підприємництва в Україні//Вісник Київського університету. Економіка. Випуск 37. К.: 1997. –С.142-150.
4. Гинзбург В.Э. Малый бизнес: современное состояние и взаимодействие с органами власти на уровне субъекта федерации. –Хабаровск: Дальневосточная академия государственной службы при Президенте Российской Федерации, 1995. –168 с.
5. Жук А. Малый бизнес в мире и в Украине//Экономика Украины. –1995. –№7. –С.31-35.

УДК 336.27:338.432

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВІЙ СФЕРІ

А.Д.РЕЗНИК – начальник відділу РУ НБУ,
О.Є.КУЩОВА – пошукувач, Херсонський ДАУ

Одним з актуальних питань ринкових перетворень в Україні є удосконалення кредитно-фінансових відносин та подальший розвиток ефективних фінансових інституцій. Саме від доступності кредитних ресурсів для сільськогосподарських товаровиробників, малого та середнього бізнесу в значній мірі залежить можливість нарощування обсягів виробництва та розвиток приватної ініціативи. За часів планової економіки прибутковість не висувалася в яко-